

Presentatie van Staringia 11 'Sauriërs uit de Onder-Muschelkalk van Winterswijk'

Cees de Jong

C. de Jong, Tapuïtlaan 96, 7905 CZ Hoogeveen, jonghijs@alwaysaccess.nl

Zaterdag 12 april 2003 vond de feestelijke presentatie plaats van Staringia 11 plaats in het Golden Tulip Hotel 'De Frerikshof' te Winterswijk. De presentatie werd georganiseerd door de Werkgroep Muschelkalk Winterswijk en vormde tevens een prachtige opluistering van de viering van het 35-jarig bestaan van de afdeling Winterswijk van de Nederlandse Geologische Vereniging.

De voorzitter van de NGV afdeling Winterswijk, de heer Cees Ehlers, heette ieder welkom. 'Voor u staat een gelukkig mens'. Hij nam ons mee naar het jaar 1968, het oprichtingsjaar van de afdeling. In de trant van 'Het aanzien van...' noemde hij een aantal belangrijke gebeurtenissen die plaats vonden in het geboorteland van de afdeling Winterswijk. De moorden op Martin Luther King en op Robert Kennedy, Biafra, Softenon, de geboorte van Johan Friso, e.d.

Cees Ehlers was blij met de grote opkomst uit alle windstreken. Een speciaal woord van welkom voor een groot aantal mensen uit de geologische wereld, TNO-NITG en vertegenwoordigers van de gemeente Winterswijk, de Rotary en het bestuur van de Stichting Freriks en medewerkers van het Museum Freriks. In het bijzonder werd genoemd de heer J.B.W.G. Mentink, directeur van de Winterswijkse Steenen Kalkgroeve. Een aantal buitenlandse gasten kreeg een speciaal welkom waaronder dr. Markus Brinkmann, dr. Uwe Buschöler, Jerom Gores en enkele vertegenwoordigers uit Rüdersdorf bij Berlijn. Last but not least een hartelijk welkom voor dr. Rupert en mevr. Wild en voor de inleider dr. Martin Sander.

Ehlers sloot af met een citaat uit de motivatie van de subsidieverstrekker, de Provincie Gelderland: 'De Gelderse Commissie voor het cultureel erfgoed nam met belangstelling kennis van de aanvraag en meent dat de Winterswijkse geologische vondsten een zeer bijzonder aspect van het Gelderse culturele erfgoed zijn. Een tentoonstelling over dit onderwerp kan naar haar mening een bijdrage leveren om dit erfgoed voor een breder publiek toegankelijk te maken.'

De voorzitter van de Werkgroep Muschelkalk Winterswijk, Henk

Oosterink, gaf vervolgens een toelichting op Staringia 11. 'De werkgroep Muschelkalk Winterswijk bestaat inmiddels 12 jaar. Ik heb de notulen van de bijeenkomsten er nog eens op nagelagen en daaruit blijkt, dat we zo'n 10 jaar geleden zijn begonnen met het inventariseren van allerlei fossielen afkomstig uit de Muschelkalkgroeve van Winterswijk.' Henk Oosterink gaf een overzicht van de activiteiten van de afgelopen jaren die uiteindelijk hebben geleid tot de publicatie van Staringia 11. Zeven jaar geleden had de werkgroep een goed overzicht van de verscheidenheid van de sauriërbotten en ontstonden de eerste plannen voor een Staringia. Al werkend bleek dat veel moeilijkheden overwonnen moesten worden. Men verwachtte

veel informatie uit de publicaties over de Triassauriërs. Het bleek echter dat het vaak ging over onderdelen van deze dieren. Zo werd de determinatie 'een moeilijke klus' voor de werkgroep, met name als het ging over de naamgeving. Veel informatie werd verkregen van de universiteiten Utrecht, Bonn, Münster en Zürich. Voorts van musea te Stuttgart, Chicago en van Maarten van den Bosch uit Winterswijk. Er werd intensief samengewerkt met de werkgroep uit Rüdersdorf en Naturalis te Leiden.

'Uiteindelijk was er zo'n 4 jaar geleden een versie van een sauriër-Staringia, die qua opzet goed genoeg leek en waar onze werkgroep verder op kon bouwen. Er zouden nog vele

versies volgen!' Al werkende bleek dat veel aspecten nog niet voldoende bekend waren en dat men regelmatig tot nieuwe inzichten kwam. Het up-to-date houden van de Trias-publicaties is dan ook een 'must'.

Een woord van dank kwam toe aan de vormgever Peter Konings uit Groenlo. Oosterink noemde zeer in het bijzonder de werkgroepleden die zich al die jaren hebben ingezet: Wim Berkelder, Charles de Jong, die 115 prachtige tekeningen heeft gemaakt, Jos Lankamp en Herman Winkelhorst. Voorts verwees Oosterink naar de te openen tentoonstelling 'Botten in Kalk' in Museum Freriks. In deze tentoonstelling is een reconstructie te vinden van de wand van de steengroeve met enkele belangrijke niveau's met onder meer sauriër-botten en -sporen.

Oosterink maakte officieel bekend dat de Werkgroep Muschelkalk Winterwijk zal worden omgezet in een landelijke werkgroep, zodat ook leden buiten Winterswijk zich kunnen aansluiten. 'Last but not least: de Winterswijkse Muschelkalk is bij geologen en zeker bij paleontologen uitgegroeid tot een steengroeve van grote klasse. Sporen en skeletten van sauriërs komen samen voor en dat is heel bijzonder! Daarom is het een zeer geliefde excursieplek geworden. Naar zijn me-

ning hebben deze afzettingen bij menige Nederlandse beroepsgeoloog helaas te weinig aandacht (uitzonderingen daargelaten natuurlijk!). De Nederlandse geologie wordt nog vaak gelijk gesteld met Kwartair-geologie (als uitzondering wordt nog wel eens het Krijt van Zuid-Limburg genoemd), maar toch: Nederland is per definitie Kwartair! En dat klopt ook voor misschien 97%, maar juist die resterende 3% is nu zo boeiend. Deze 3% nemen de Zuid-Limburgse en Winterswijkse gebieden volledig voor hun rekening.' Oosterink sprak de hoop uit dat de kalkwinning door het bedrijf 'Ankerpoort' (voorheen Winterswijkse Steen- en Kalkgroeve) nog tot in lengte van jaren kan doorgaan.

De voorzitter van de Nederlandse Geologische Vereniging, Henk Gerrits, ging vervolgens over tot de overhandiging van het eerste exemplaar van Staringia 11 aan de directeur van de Winterswijkse Steen- en Kalkgroeve, de heer J.B.W.G. Mentink. 'De afdeling Winterswijk van de NGV bestaat dit jaar 35 jaar. Reden om te beginnen met een gelukwens.' Gerrits wees op het feit dat deze afdeling zo veel mensen levert die zich voor allerlei bestuurs-, organisatorisch-, en verenigingswerk inzetten. Regelmatig verschijnen van de hand van leden van deze afdeling publicaties in Grondboor & Hamer. Eind dit jaar zal Winterswijk een themadag verzorgen in het Geologisch Amateur Centrum te Utrecht.

Gerrits haalde enkele uitspraken aan van zijn oude leermeester, prof. Faber van de Universiteit van Delft. Uitspraken die waren gebaseerd op de toenmalige inzichten. De kennis is de laatste tientallen jaren inmiddels snel uitgebreid. Vele amateur-geologen hebben met hun vondsten en verder onderzoek hieraan bijgedragen. In een kort tijdsbestek is een groot aantal publicaties verschenen in de Staringia-reeks. De werkgroep is onder leiding van Henk Oosterink jaren bezig geweest om de vondsten te verzamelen, te determineren en te beschrijven. 'Een klus om respect voor te hebben!' Het bestuur van de NGV spreekt dan ook haar waardering uit voor de prestaties van de uit vijf leden bestaande werkgroep. Echter, zonder de welwillende medewerking van de directie van de steengroeve Winterswijk was dit niet mogelijk geworden. Derhalve past een woord van dank aan deze directie. 'Om dat te onderstrepen wil ik graag het eerste exemplaar van Staringia 11 overhan-

digen aan de heer Mentink, directeur van de steengroeve.'

De heer J.B.W.G. Mentink sprak daarna woorden van dank. Hij noemde vooral de goede relatie die al lang bestaat tussen de steengroeve en de NGV. Veel waardering had hij voor de vrijwillige hulp van de leden van de NGV-Winterswijk tijdens de open dagen. Een goede samenwerking tussen de steengroeve, de NGV en de gemeente Winterswijk bevordert het toerisme. De heer Mentink aanvaardde het eerste exemplaar van Staringia 11 met dank en liet dit gepaard gaan met een donatie welke hij overhandigde aan Cees Ehlers!

Als laatste spreker kreeg dr. Martin Sander, docent aan het Instituut voor Paleontologie Universiteit Bonn, het woord. Hij hield een voordracht over: 'Biologie und Evolution der Pachypleurosaurier vom Monte San Giorgio, Schweiz'. Dr. Sander gaf met fraaie dia's aan dat in Zuid-Zwitserland veel mariene fossielen te vinden zijn uit het Midden-Trias. Hij toonde aan dat er overeenkomsten zijn tussen de vondsten in Zwitserland en Winterswijk. Aanvankelijk was de grootte van de dieren maximaal 30 centimeter. Tussen verschillende formaties zijn een viertal lagen gevonden met in totaal ongeveer 1000 skeletten waaruit men een evolutie heeft af kunnen leiden. De latere vormen werden 120 centimeter lang.

De vraag: 'Zijn er één of meerdere soorten?' kon worden beantwoord met de constatering dat in verschillende lagen fossielen zijn gevonden met een verschillend aantal wervels. Deze aantallen lopen uiteen van 35 - 36 wervels tot 41 - 42 wervels. Op basis van de botstructuur is wel een geslachtsonderscheid te zien maar van welk geslacht de vondsten zijn, is (nog) niet vast te stellen. Het is gebleken dat soortgelijke fossielen, die in Zuid-Zwitserland zijn aangetroffen, ook in Winterswijk voorkomen. Onlangs zijn vondsten gedaan van fossiele sauriërs die 1 - 2 centimeter lang zijn. Gelet op de botstructuur betreft het hier waarschijnlijk embryo's. Ouderdom van de sauriërs kan men afleiden uit de groeilijnen in de botten. Al met al een interessante lezing.

Na dit verhaal ging het gezelschap naar het museum Freriks om de tentoonstelling te bewonderen en elkaar als beroeps- en amateur-geologen te ontmoeten. Het was met recht een feestelijke bijeenkomst!

